

زابل / سیستان و بلوچستان

فاطمه عامل نیک
عکس‌ها: مهشاد جالایان

وسط هامون خشکیده جایی است که درست
از دل اساطیر آمده است

اسرار کوه خواجه

از میان آفریده‌های خدا در روی زمین، کوه‌ها از همه بیشتر شبیه آدمیزاد هستند. چون بیشتر از هر موجود دیگری مانند آدمیزاد قصه دارند. قصه‌هایی که گاه کوتاه‌اند، به اندازه‌هایکو‌هایی که ژاپنی‌ها برای کوه فوجی سروده‌اند؛ و گاه بلندند، بلندتر از هر چه کوه که بر روی زمین است؛ و درست مثل قصه ما آدم‌ها جورواجورند و همه جنسی بین‌شان پیدا می‌شود. بعضی‌هاشان تنه‌شان به تنه افسانه‌ها خورده و برخی هم محل تلاقی مذهب‌های مختلف هستند. از میان کوه‌های ایران شاید بشود گفت «کوه خواجه» در سیستان و بلوچستان پرقصه‌ترین کوه ایران است.

افسون و افسانه‌ای که در جزء‌جزء بناهای باقی مانده بر روی کوه خواجه و همین‌طور در دل سنگ‌های بازالتی آن پنهان شده؛ سنگ‌هایی که روزگاری در دل زمین خوابیده بودند و سپس از دل دشت سیستان سربرآوردند تا با ما از قصه‌هایشان بگویند؛ قصه‌هایی که یک سرشان در باورهای آیینی مردم منطقه است و سر دیگرش در داستان‌هایی که سینه به سینه از پدران برای فرزندانشان نقل شده است.

● کوهی در داستان‌ها و افسانه‌های کهن

اگر از کتاب‌های جغرافی بپرسید کوه خواجه تنها نقطه مرتفع دشت سیستان است که در فاصله ۳۰ کیلومتری شهر زابل، مابین غرب و جنوب غربی آن قرار گرفته است. تنها نقطه مرتفعی که در دل دریاچه هامون سر بر آسمان بلند کرده است. اهالی سیستان آن وقت‌ها که به هامون می‌شد دریا گفت، با «توتن»‌های نی به سمتش می‌رفتند و حالا جاده‌ای از سینه داغ و خشک هامون گردشگران را به آن می‌رساند. نمای این کوه، به درازای شمالی جنوبی و پهنای

در اطراف این کوه که با نام‌های «کوه خدا»، «کوه رستم»، «کوه موعود»، «تخت سلیمان» و «خواجه غلطان» و «کوه نور» هم خوانده می‌شود، تعداد زیادی آثار باستانی از دوره‌های مختلف تاریخی از پیش از اشکانیان تا دوره‌های اسلامی باقی مانده است که شامل مجموعه کاخ‌ها، آتشکده، «قلعه کک کهزاد»، «قلعه چهل دختر»، «آرامگاه خواجه غلطان»، «ساختمان پیر گندم‌بریان»، «سنگ شیطان» و نیز بناهای منفرد آرامگاهی و قبور اسلامی است که مهم‌ترین آن‌ها بنای خشتی است که در گذر زمان تاب آورده و باقی مانده، کارشناسان معتقدند این بنا در حال تخریب است اما مردم منطقه معتقدند که خشت‌های این بنا به شیوه‌ای زده شده است که بسیار بادوام است و برای همین تا به حال باقی مانده است.

البته که این تنها جنبه افسانه‌ای نیست که اهالی منطقه برای کوه خواجه یا کوه خدا قائل هستند. با این وجود من هم لحظه‌ای که برای اولین بار چشمم به ساختمان خشتی بر بالای کوه در دل هامون خشک افتاد از خودم پرسیدم چه چیزی می‌تواند این بنا را بعد از صدها سال نگه دارد جز افسون؟!